

DUŠAN ŠPIRKO. Environmentálna zodpovednosť a klimatické zmeny

Nitra: FF UKF v Nitre. 2021, 60 s., ISBN 978-80-558-1671-5

Publikácia Dušana Špirka, ktorá vyšla v roku 2021, si kladie za cieľ preskúmať problematiku zodpovednosti človeka za súčasné klimatické zmeny a ich možné dopady na všetky zložky planetárneho ekosystému. Otázka klimatických zmien vyvoláva od druhej polovice 20. storočia odbornú a spoločenskú diskusiu ohľadom vznikajúcej novej vedeckej a spoločenskej paradigmy, ktorá dostáva názov ekologická paradigma, a ktorá postupne otvára diskurz politický a právny s výrazným presahom do ekonomickej sféry. Ukazuje sa, že nová ekologická paradigma prestupuje všetky oblasti nášho života a ľudí na celom svete, stala sa globálnou, a je už v našom myslení vžitá.

Autor publikácie Dušan Špirko kriticky premýšľa myslenie západnej civilizácie v kontexte pôvodu kategórie pokroku ako viery v lepší svet, ktorý má v budúcnosti nastať. Práve viera v pokrok sa podľa autora ukázala ako „viera v nevyhnutnosť postupu vpred za určitým cieľom s postupne sa zvyšujúcim presvedčením, že sa o to treba pričiniť“ (s. 19), čo vyvoláva predstavu, že človek je zodpovedný za stav sveta, ktorý spôsobuje svojim konaním. Idea postupu k lepšiemu svetu motivuje západného človeka hľadať metódy a technologické postupy, ktoré budú človeku „slúžiť výlučne na jeho prospech“ (s. 20).

Environmentálna kríza a premena ekosystémov v dôsledku antropogénnych činiteľov je podľa autora sprevádzaná práve ideou rastu ako jednorozmernej viery v pokrok. Postup ku konečnému cieľu našich aktivít má aj vedľajšie účinky, ktoré sme neočakávali v našom postupe vpred za určitým cieľom, v našej zameranosti sa na „lepšie zajtrajšky“. V snahe vybudovať spoločnosť blahobytu sme ohrozili základné podmienky svojej biologickej existencie a existencie života vôbec na našej planéte.

Špirko vo svojej publikácii postupne hľadá korene našej ekologickej krízy prostredníctvom analýzy problematiky zodpovednosti človeka v environmentálnom kontexte. Vychádza z konceptov etiky zodpovednosti Hansa Jonasa a environmentálnej etiky Henryka Skolimowskeho, ako aj opisu motivačných princípov životných stratégií človeka – prežitia, blaženosti, spásy a blahobytu. Obavu z možnosti ohrozenia života na Zemi

autor ukazuje cez Jonasov etický princíp, resp. metodiku etiky zodpovednosti, ktorou má byť heuristika strachu vyburcovaná obavou z ohrozenia. Podľa autora je to obava „z negatívnych vzdialených účinkov, ktorá by nás mala motivovať, aby sme sa vyhli určitému konaniu“ (s. 18). Jonas formuje princípy novej etiky zodpovednosti vychádzajú z predpokladu, že príroda je „človeku zvereným dobrom“. Autor sa postavil k preskúmaniu dvojznačnosti tohto postoja, pretože „zverenost“ môže implikovať aj k aktu uzurpácie. A túto pozíciu zastáva aj Špirko, podľa neho si človek postavenie správcu prírody uzurpoval, čo ale nevyklučuje zodpovednosť za uzurpované. Ide o novú zodpovednosť orientovanú na budúcnosť ľudstva a podmienky jeho existencie. A práve metodikou etiky zodpovednosti, tzn. nástrojom na vyvolanie takejto zodpovednosti má byť prebúdžanie strachu. Heuristika strachu je varovaním pred možnými rizikami. Špirko zdôrazňuje, že pri úvahách o našej zodpovednosti by sme sa nemali orientovať na minulé a viniť sa, ale prejsť k zodpovednosti orientovanej na budúcnosť. Prejsť od zodpovednosti za výsledky konania k anticipujúcej zodpovednosti.

Ďalším mysliteľom, ktorého Špirko v tomto kontexte uvádza je Henryk Skolimowski so svojou myšlienkou posvätnosti života, opierajúc sa o etiku úcty k životu Alberta Schweitzera ako aj o filozofiu kresťanského evolucionizmu Pierra Teilharda de Chardin. Kategória rozvoja u Skolimovského vystupuje ako ohľaduplný rozvoj, ktorý slúži životu a vyznačuje sa hodnotami environmentálnej etiky zodpovednosťou, sriednosťou a ekologickou spravodlivosťou. Environmentálna spravodlivosť je podľa autora dôsledkom environmentálnej ohľaduplnosti, úcty k životu a jeho rozmanitosti.

V korpuse kapitol druhej časti tejto publikácie sa autor orientuje na aktuálnu situáciu v globalizovanom svete, ktorá vyvoláva klimatické zmeny. Podľa Špirka „ľudia sú zodpovední za väčšinu súčasných globálnych environmentálnych problémov“ (s. 33). Ale je otázne, či sme zodpovední aj za klimatické zmeny. Autor uvádza niektoré vedecké argumenty, ktoré zodpovednosť ľudstva za klimatické zmeny spochybňujú a predkladá filozofickú kritiku tzv. klimatického alarmizmu ako novej klimatickej ideológie. Autor recenzovanej publikácie ukazuje práve v tomto neuralgickom bode celého vývoja a zmien v diskusiách od otvoreného, nezávislého myslenia k manipulovanému v konštrukciách klimatického alarmizmu. Nová klimatická ideológia v podobe klimatického alarmizmu v období dezinformácií je možno novým falošným vedomím, ktorým

nedisponuje autonómny subjekt ale moc globálnych hráčov na spoločnom trhovisku ideí, ako ich v minulosti opísal F. Bacon. Špirko tematizuje, že „hrozba klimatických zmien sa postupne nafúkla do apokalyptických rozmerov, a v jej zmysle sa prijímajú politické a ekonomické rozhodnutia na „zastavenie klimatickej zmeny“ a vyčlenili sa na to obrovské prostriedky“ (s. 6).

Autor upozorňuje aj na to, že v súčasnosti vzniká dezinformačná klimatická kampaň v podobe apokalyptickej propagandy, apokalyptického zastrašovania, čo negatívne ovplyvňuje mladých ľudí, ktorí strácajú vieru v budúcnosť, prepadajú beznádeji a depresiám. V tejto súvislosti Špirko v poslednej podkapitole s názvom *Precitnutie z apokalyptickej nočnej mory* uvádza niektoré skutočnosti, ktoré otriasajú hlavnými dogmami klimatického fundamentalizmu. Odkazuje na knihu Michaela Schellenbergera z roku 2020 *Apokalypsa nikdy: Prečo environmentálny alarmizmus škodí nám všetkým*. Schellenberger v tom istom roku zverejnil svoje ospravedlnenie celému svetu „cítim povinnosť ospravedlniť sa za to, ako nepekne sme my, environmentalisti, uviedli verejnosť do omylu“ (s. 47). Celé znenie Ospravedlnenia Michaela Schellenbergera je uvedené v prílohe recenzovanej publikácie. Špirko vidí v Schellenbergovi bod obratu v ponímaní zmien podnebia a precitnutie z dogmy, že klíma je nemenná. Práve táto dogma je základom klimatického alarmizmu, ktorý vychádza z tézy o principiálnej nemennosti klímy a „jeho stúpenci majú mentálne blízko k členom tribunálu súdiaceho Galilea Galileiho. Aj oni boli presvedčení o nehybnosti Zeme“ (s. 46).

Monografiou D. Špirka sa čitateľovi dostáva do rúk publikácia, ktorá nespochybňuje dôležitosť naliehavého riešenia environmentálnej krízy, ale ukazuje aj druhú stranu mince súčasného environmentálneho ťaženia a neantropocentrického konceptu myslenia. Možno ju odporúčať všetkým, ktorí sa zaujímajú o problematiku klimatických zmien a ich dopadov na stabilitu a integritu planetárneho systému.

Recenzia je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 1/0279/23

Doc. Mgr. Andrea Javorská, PhD.

Katedra filozofie a politológie, Filozofická fakulta UKF v Nitre
Hodžova 1, 949 74 Nitra